

Jak etycznie publikować w sieci?

WIEDZA W PIGUŁCE

Wbrew pozorom rzeczywistość internetowa i rzeczywistość off-line są tak samo prawdziwe. Jeśli w sieci zostaną zamieszczone dane na czyjś temat, będzie to miało konsekwencje również poza nią. A Internet nie zapomina — gdy coś się tam pojawia, pozostaje już na zawsze; między innymi z tego względu trzeba z niego korzystać ostrożnie. Należy też podchodzić krytycznie do tego, co przeczytamy w sieci o innych: nie każdy pisze prawdę.

Zazwyczaj nie chcemy, by ktoś bez naszej zgody publikował w Internecie fotografie lub filmy, na których się znajdujemy, albo by podawał osobom trzecim informacje o nas. Udostępniając wiadomości na temat innych ludzi, wkraczamy w cudzą sferę prywatności. Takie działanie ma swoje konsekwencje. Po pierwsze — zainteresowane osoby mogą odczuwać złość, bo nie chciały, by ktokolwiek poza najbliższymi znajomymi oglądał ich zdjęcia (np. z wycieczki); może im być przykro, bo w komentarzu na ich temat znalazło się coś obraźliwego; mogą się czuć oszukani, bo wyszedł na jaw ich sekret. Po drugie — informacje, które udostępniamy (m. in. w serwisach społecznościowych), trafiają nie tylko do naszych znajomych, ale nierzadko też do zupełnie obcych ludzi. Pochopne zamieszczenie w Internecie numeru telefonu koleżanki może ją narazić na nieprzyjemne połączenia od nieznajomych, a powiadomienie o jej wyjeździe z rodziną na miesięczne wakacje może skutkować włamaniem.

Publikując informacje o innych ludziach, musimy liczyć się z ich emocjami oraz szanować cudzą prywatność. Nie zamieścimy w Internecie zdjęć z obiadu u cioci bądź przyjaciół, który nikomu nie smakował × czujemy wyraźnie, że byłoby to niewłaściwe. W przypadku pisania o instytucjach, gdy chodzi o interes grupy, ta kwestia wygląda jednak inaczej. Dziewięcioletnia Martha Payne ze Szkocji fotografuje jedzenie ze szkolnej stołówki, ocenia je i zaznacza, czy znalazła w nim włosy. Dziewczynka nie narusza niczyjej prywatności — szkoła to instytucja, a ta powinna dbać o przejrzystość i otwartość. Istnieje szansa, że dzięki działalności Marthy posiłki będą smaczniejsze.

Wskazówki dla uczestników i uczestniczek:

1. Jeśli chcesz zamieścić w sieci informację na czyjś temat, pamiętaj, by zapytać o zgodę.
2. Jeśli opublikujesz w Internecie jakąś informację (zdjęcie, filmik) o kimś, a ta osoba poprosi Cię o usunięcie materiału — spełnij tę prośbę.
3. Gdy masz wrażenie, że Tobie lub komuś innemu dzieje się krzywda na skutek tego, co zostało opublikowane w sieci — zareaguj. Warto poprosić o pomoc rodziców lub innych dorosłych, którym ufasz. Oni pomogą Ci określić, czy rzeczywiście dzieje się coś złego, a w razie potrzeby zwrócą się do moderatora strony (jeżeli to możliwe) lub powiadomią policję.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Uczestnicy i uczestniczki dowiedzą się, jakie konsekwencje może mieć zamieszczanie w sieci informacji o innych bez ich zgody. Poznają różnicę między krytykowaniem w Internecie osób prywatnych i instytucji oraz zastanowią się nad tym, jak w sposób etyczny korzystać z sieci.

Cele operacyjne (w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw)

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, że publikowanie w sieci informacji o innych osobach może naruszać ich prywatność;
- znają konsekwencje naruszenia prywatności innych osób;
- potrafią zareagować, kiedy widzą naruszanie prywatności (własnej lub cudzej) w Internecie;
- potrafią wskazać różnicę między publikowaniem informacji o osobach prywatnych a publikowaniem informacji o instytucjach.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 10 min
Forma: gra
Pomoce: pocięte kartki z **materiału pomocniczego**, taśma samoprzylepna

Poproś uczestników i uczestniczki, żeby stanęli w okręgu lub szeregu (tak, żeby nie widzieli pleców innych). Naklej im na plecy przygotowane wcześniej karteczki ze zdaniami z **materiału pomocniczego „Karteczki na plecach”**. Zaproś uczestników do przechodzenia się po sali tak, żeby mogli wzajemnie oglądać to, co mają przyklejone na plecach.

Po kilku minutach poproś o zajęcie miejsc na krzesłach i zadaj uczestnikom pytania:

1. Jak się czuliście, oglądając to, co inni mieli na plecach?
2. Jak się czuliście z tym, że wszyscy oprócz was widzieli karteczki was dotyczące?
3. Jak czuli się ci, którzy mieli na plecach nieprawdziwe informacje o sobie?

Następnie zapytaj, czy przypomina im to jakieś znane sytuacje. Nawiąż do Internetu: zamieszczanie prywatnych informacji o kimś w Internecie bez jego zgody jest jak przyklejanie mu karteczki na plecach. Osoba, której informacja dotyczy, nie zawsze ją widzi, dopiero po fakcie może odkryć, co o niej napisano (tak jak uczestnicy po kilku minutach dowiedzieli się tego, co cała klasa wiedziała wcześniej, patrząc na ich plecy). Podkreśl, że nie zawsze te informacje są wiarygodne — również w Internecie ktoś może o nas napisać nieprawdę. Mogą to być przykre rzeczy. Dodatkowo nie wiadomo, kto będzie miał do nich dostęp.

2.

Czas: 10 min
Forma: praca w grupach
Pomoce: teksty z karty pracy

Powiedz, że za chwilę przyjrzymy się bliżej konsekwencjom zamieszczania w sieci informacji o innych. Podziel uczestników na cztery grupy i rozdaj teksty z **karty pracy „Publikowanie informacji o innych”** (każda grupa dostaje inny tekst; jeżeli jest dużo uczestników, przygotuj po dwa egzemplarze na grupę). Daj chwilę na przeczytanie i zastanowienie się nad pytaniami, które zamieszczone są pod tekstami.

3.

Czas: 10 min
Forma: dyskusja
Pomoce: brak

Następnie poproś, żeby na forum uczestnicy i uczestniczki odpowiedzieli na pytania zamieszczone pod tekstami. Zapytaj, jak możemy reagować, kiedy widzimy, że ktoś jest w Internecie krzywdzony. Zwróć też uwagę na przykład krytykowania instytucji (blog Marthy, która opisywała dania w stołówce szkolnej).

Zadaj pytanie:

- Czym różni się krytykowanie instytucji czy wydarzeń od zamieszczania informacji o innych?

Jeżeli nie padnie od uczestników, powiedz, że mamy prawo krytykować instytucje, o ile odbywa się to kulturalnie i z szacunkiem do ludzi w nich pracujących. Natomiast publikując informacje o innych (nawet pozytywne, jak mama Antosi z tekstu), wkraczamy w ich prywatność i nie powinniśmy tego robić bez ich zgody albo naprawdę ważnego powodu.

4.

Czas: 15 min
Forma: burza mózgów
Pomoce: duża kartka papieru i marker
lub tablica i kreda

Zapytaj, o czym trzeba pamiętać, jeżeli chce się zamieścić informacje o kimś w Internecie. Przygotuj plakat (lub zapisz na tablicy): „Kodeks etyczny użytkownika Internetu” i zapisuj spostrzeżenia uczestników i uczestniczek.

Na koniec nawiąż do ćwiczenia z karteczkami na plecach i podsumuj:

Zawsze zanim napiszecie coś o kimś, zastanówcie się, jak byście się czuli, gdyby ktoś o was napisał coś podobnego. Pamiętajcie, że zasady, które obowiązują w życiu codziennym, dotyczą też Internetu.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, że publikowanie informacji o kimś bez jego zgody może być nieetyczne?
- znają różnicę między krytykowaniem w sieci osób prywatnych a instytucji?
- znają skutki zamieszczania informacji o innych w sieci?
- wiedzą, co może czuć osoba, która znajduje w Internecie informacje o sobie zamieszczone przez kogoś innego?
- potrafią zareagować, kiedy w sieci naruszane są zasady etyczne?

Opcje dodatkowe

Opcją dodatkową może być zrealizowanie przedstawienia teatralnego, ukazującego etyczne aspekty zamieszczania informacji o innych w Internecie (np. adaptacja teatralna tekstu Grzegorza Kasdepke „Figa”, którego fragment uczestnicy czytają w trakcie ćwiczenia).

MATERIAŁY

Karta pracy „Publikowanie informacji o innych”
Materiał pomocniczy „Karteczki na plecach”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Rozwiąż test. Tylko jedna odpowiedź jest prawidłowa.

1. Jeżeli chcesz na portalu społecznościowym zamieścić zdjęcie, na którym jesteś razem z koleżanką:
 - ☐ nie musisz pytać jej o zgodę, jeśli nie zaznaczono, że to ona występuje na zdjęciu;
 - ☐ powinieneś/powinnaś oznaczyć wszystkie osoby występujące na zdjęciu, a potem je o tym poinformować;
 - ☒ powinieneś/powinnaś zapytać ją o zgodę na publikację, zanim zamieścisz zdjęcie.
2. Byłeś/byłaś na nudnym filmie w kinie. Chciałbyś/chciałabyś podzielić się opinią o nim z innymi użytkownikami ulubionego forum internetowego:
 - ☐ na forum dajesz wyraz swojemu niezadowoleniu, łącznie z tym, że krytykujesz aktorkę grającą główną rolę, która bardzo się postarzała;
 - ☐ piszesz, że film był nudny i może się spodobać tylko nudziarzom;
 - ☒ opisujesz, co konkretnie nie podobało ci się w filmie i dlaczego go nie polecasz.
3. Zobaczyłeś/zobaczyłaś, że po sieci krąży film, który ośmiesza chłopaka z twojej szkoły:
 - ☐ oglądasz i przesyłasz innym link do niego;
 - ☒ zgłaszasz problem zaufanej dorosłej osobie i razem podejmujecie decyzję, w jaki sposób można interweniować;
 - ☐ po obejrzeniu stwierdzasz, że nie w porządku jest wrzucać takie filmy, ale i tak nie możesz z tym nic robić.

SŁOWNICZEK

- **ochrona wizerunku:** wizerunek każdej osoby (czyli jej podobizna utrwalona na przykład na zdjęciu bądź filmie) podlega ochronie. Oznacza to, że nie może on być rozpowszechniany bez zgody danej osoby. Są jednak wyjątki. Rozpowszechnianie wizerunku bez zgody jest możliwe na przykład w przypadku: (1) osób powszechnie znanych, jeżeli wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez nie funkcji publicznych, (2) osób stanowiących jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, (3) osób, które otrzymały zapłatę za pozowanie, chyba że wyraźnie zastrzegły inaczej, (4) osób ściganych listem gończym.
- **prywatność:** możliwość utrzymania informacji i danych o sobie w tajemnicy
- **autonomia informacyjna:** ważny aspekt prywatności, prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu informacji na swój temat oraz do kontrolowania informacji dotyczących własnej osoby, którymi dysponują inni.
- **etyka:** namysł nad wartościami i moralnością (m. in. jej źródłami, racjonalnymi podstawami itp.). Jest czym innym niż sama moralność, którą można sprowadzić do wskazań takich jak "nie kłam", "nie rób drugiemu, co tobie niemiłe". Etyka poddaje te proste zasady w wątpliwość, sprawdza, czy są słuszne i uniwersalne.

CZYTELNIA

- Izabela Żbikowska, **Internetowy lincz przez zdjęcie na FB. Opolanki oburzone**, Gazeta.pl [dostęp: 23.06.2013]: http://opole.gazeta.pl/opole/1,35114,12968868,Internetowy_lincz_przez_zdjecie_na_FB__Opolanki_oburzone.html
- **9-letnia blogerka wywołuje sensację raportami ze stołówki**, Rzeczpospolita, [dostęp: 23.06.2013]: <http://www.rp.pl/artukul/892970.html>

Tekst: Urszula Dobrzańska, scenariusz: Izabela Meyza, konsultacja merytoryczna: Wojciech Budzisz, Małgorzata Szumańska, Michał "rysiek" Woźniak. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/jak-etycznie-publikowac-w-sieci/>.

Publikacja zrealizowana w ramach projektu „Świadomie i bezpiecznie w świecie mediów i informacji” dofinansowanego ze środków MKiDN.

Podstawa programowa:

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/c4

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/t1

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/t4

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/t5

2012/II/HISTORIA_I_SPOLECZENSTWO/t7

2012/II/ETYKA/c1

2012/II/ETYKA/c3

2012/II/ETYKA/c5

2012/II/ETYKA/t2

2012/II/ETYKA/t3

2012/II/ETYKA/t4

2012/II/ETYKA/t5

2012/II/ETYKA/t6

2012/II/ETYKA/t7

Podstawa programowa 2017:

Etyka, IV-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń zna, rozumie i stosuje pojęcia niezbędne do opisu przeżyć i działań moralnych.

Uczeń wyjaśnia różnicę między dobrem (złem) moralnym a dobrem (złem) poza-moralnym.

Uczeń wymienia główne czynniki ograniczające świadomość i dobrowolność ludzkich działań.

Uczeń podaje przykłady okazywania szacunku wobec rodziców, nauczycieli, koleżanek i kolegów oraz innych ludzi – dorosłych i dzieci.

Uczeń uzasadnia, dlaczego należy okazywać szacunek innym osobom.

Uczeń okazuje szacunek innym osobom;

Uczeń wie, że kłamstwo – tak w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym – jest jednym z najbardziej rozpowszechnionych przejawów zła moralnego; analizuje problem kłamstwa i formułuje ocenę moralną dotyczącą kłamstwa.

Wiedza o społeczeństwie, IV-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń przedstawia korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z zasobów internetu; rozpoznaje przemoc w cyberprzestrzeni i wyjaśnia, jak należy na nią reagować.

Uczeń uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym; rozpoznaje przejawy ich łamania i podaje skutki takich działań.